

Sociale types

Toen historicus Jacques le Goff de mens van de middeleeuwen wilde typeren, kon hij eenvoudig uitpakken met de boer, de monnik, de ridder, de stedeling en de marginaal. In een complexe, uiterst gedifferentieerde samenleving als de onze ligt dat moeilijker. Je kunt mensen nog maar heel gedeeltelijk via hun beroep karakteriseren. Het beroep is een van de vele rollen geworden die men in de loop van de dag, na elkaar of soms ook simultaan, speelt. De 'Sozialfiguren der Gegenwart' die de samenstellers van deze cultuursociologische essaybundel presenteren, zijn constanter dan sociale rollen. Ze omvatten verschillende sferen (politieke, familiale, beroepsmatige ...) en hun activiteiten leggen bovendien kenmerken bloot van onze hedendaagse maatschappij.

Het zijn er 34, alfabetisch gerangschikt van de amokmaker tot de voyeur. Naar goede Duitse gewoonte besteedt elk essay eerst aandacht aan de etymologie en de historische ontwikkeling van het begrip, vervolgens aan de verschijningsvormen van het sociale type, de functie en de perceptie ervan in de samenleving. In vele gevallen is immers het beeld dat mensen van een sociaal type hebben, nog belangrijker dan zijn reële functioneren. Sommige bijdragen zijn geschreven als een encyclopedisch lemma en ontwikkelen een verfijnde typologie (de toerist, bijvoorbeeld), andere buiten volop de mogelijkheden uit die het taalbewuste essay biedt (bij de diva leiden de verwante woordstammen 'Verwundung' en 'Bewunderung' tot inzicht). Een enkele keer is de invulling van een type verrassend, maar daarom niet minder inzichtelijk: de fundamentalist wordt niet, zoals zo vaak in de media, in een islamitische variant beschreven, maar in een katholieke.

De meeste auteurs observeren en commentariëren objectiverend, enkele bijdragen vertolken een uitgesproken kritische visie: hoe de *homo academicus* zijn wetenschappelijke ziel verkoopt aan de wetten van de markt (iets soortgelijks geldt voor de media-intellectueel), hoe de manager welhaast overbodig wordt door het huidige netwerken, hoe de simultant (met t) zoveel tegelijk wil doen dat hij voor echte ervaringen geen tijd overhoudt. Deze bijdrage maakt meteen duidelijk hoezeer de sociale types licht werpen op onze samenleving: de wijze waarop de simultant leeft, zegt iets over hoe gewoon 'multitasking' geworden is, of je nu bediende bent, huisvrouw, leerling of politicus en tegelijk facebooker, mediaconsument, twitteraar.

Interessant, zij het niet onproblematisch is hoe de auteurs ook binnen het hedendaagse type dat ze schetsen met recente betekenisverschuivingen rekening houden: de wedergeboorte van de burger sinds 1989 (vgl. 'Bürgerbewegung', 'Bürgerinitiative') in een niet-burgerlijke

zin, de wisselende en ambivalente waardering voor de single, de mengvorm van romantische kunstenaar en marktdenker in de creatieveling. Soms lijkt het er echter op dat de auteurs historische types met enige allure, zoals de dandy of de flaneur, mordicus hebben willen overhevelen naar deze tijd. De verschillen zijn te groot om hiphoppers of rappers het statuut van de dandy aan te meten. Storend is ook dat er van nogal wat types doublures zijn ontstaan. Waarom de star en de diva behandelen, de vluchteling, de vreemdeling en de migrant, de uitgerangeerde en de verliezer?

Geregeld moest ik bij deze sociale types aan Elias Canetti denken, die men 's vroeg in welke van de vijftig door hem satirisch geschetste karakters hij zichzelf herkende. Wie dacht dat hij met de titelfiguur 'de oorgetuige' zou antwoorden, kreeg tot zijn verbazing te horen: 'in minstens twintig'. Hoewel *Diver, Hacker, Spekulanten* niet over fictieve, maar om erg reële types gaat, die terdege in de maatschappelijke praktijk geworteld zijn, blijkt hun beschrijving vaak onthutsend revelerend voor de begin 21e-eeuwse mens tout court. Wie zou, om maar iets te zeggen, durven te beweren niets gemeen te hebben met de flexibele mens en de hybride, de consument, de simultant, de therapeut en de voyeur? In dat opzicht bevestigt dit rijk geschakeerde essayistische lexicon wat in de inleiding wordt gesteld: dat personen in een hedendaagse maatschappij zonder organiserend centrum door externe en zelfbeschrijving identificatieschema's hanteren om zich als subject te modelleren en te uiten. Ze ordenen het sociale dat onoverzichtelijk dreigt te worden.

Erik de Smedt

Stephan Moebius & Markus Schroer (Hrsg.), *Diver, Hacker, Spekulanten. Sozialfiguren der Gegenwart*, Suhrkamp, Frankfurt a.M. 2010, 473 p., 16 €, ISBN 978-3-518-12573-1.

verschenen in: *Streven*, maart 2011